

TUDOR MUȘATESCU

Titanic vals

*Prefață, fișă biobibliografică și
referințe critice de Lucian Pricop*

EDITURA CARTEX 2000

CUPRINS

<i>Uzul politic și uzul rațiunii în Titanic vals</i> (Lucian Pricop)...	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	11
<i>Referințe critice</i>	13
<i>Notă asupra ediției</i>	19
<i>Cum am scris Titanic vals. Din jurnalul de bord al Titanicului</i> (Tudor Mușatescu).....	20
TITANIC VALS	25
Actul I	27
Actul II	60
Actul III.....	88

UZUL POLITIC ȘI UZUL RAȚIUNII ÎN *TITANIC VALS*

Tudor Mușatescu a dobândit o poziție privilegiată în conștiința publicului interbelic pasionat de umor mai întâi prin câteva volume de schițe, „epistole“ și panseuri, mai apoi prin colaborările numeroase la revistele de gen. Ceea ce a trecut însă exigențele contemporanilor săi, perpetuând un interes special pentru repertoriile teatrelor românești, este opera sa comediografică. Piese precum *Sosesc diseară*, *Titanic vals*, *Profesorul de franceză*, *Geamandura*, *Visul unei nopți de iarnă* etc. sunt și azi rețete sigure ale succesului de public, aproape indiferent de calitatea interpretărilor.

Revendicându-se din teatrul lui Caragiale, Mușatescu împlinește în *Titanic vals* o reinterpretare complet originală a temei clasice a familiei politice românești căzând în ridicol prin arivism și incapacitate a acceptării propriei condiții.

Această reușită incontestabilă a teatrului comic românesc aduce în scenă o familie mic-burgheză de provincie, urmărită de-a lungul procesului de parvenire și îmbogățire. La început, nimic nu tulbură liniștea patriarhală din casa funcționarului de prefectură Spirache Necșulescu și nu sunt semne de prosperitate în viața acestui conclave limitat la tabieturile banale: certurile familiale diurne, lectura zilnică a ziarului, pierderea vremii la cafelețe și pasiențe, mofturile unor copii răsfățați... Dar iată că această familie, ca multe altele ale orășelului românesc interbelic, moștenește – peste noapte, în urma decedului unei rude bogate în „celebrul“ naufragiu al „Titanicului“ – o avere importantă.

Propulsarea neașteptată în rândurile marii burghezii și – implicit! – în elita politică îi face pe cei mai mulți dintre Necșulești să-și piardă „uzul rațiunii“. Noile interese, cupide și egoiste, alterează sufletele și cugetele potențialilor veleitari de ieri: Dacia – soția, Chiriachița – soacra infernală, Traian și Decebal – copiii minori, Sarmisegetuza – „prințesa“ veșnic nemulțumită. Aceste ființe mărginite se prind în iureșul „ajungerii“ și-i „terorizează“ pe cei care-și conservă bunul-simț: pe molcomul Spirache și pe fiica sa din prima căsnicie, Gena; aceștia din urmă „trebuie“ să se alinieze în marșul atestării prestigiului, în slujba scopurilor egoiste ale căpătuirii materiale și politice. Spirache se străduiește să rămână rațional, sperând că, în felul acesta, se va salva de spectrul deputăției, declarându-și public nepriceperea în treburile obștei; dar – stupoare! – alegătorii, saturați de demagogia antecesorilor, interpretează sinceritatea acestor declarații drept modestie și abilitate politică și-l aleg cu frenezie. În ambele ipostaze – de funcționar sărac și „beneficiar“ al unei mezialianțe, dar și de îmbogățit și om politic – Spirache rămâne tot o victimă a unei căsnicii infernale. În prima ipostază, soacra agresivă și toți ceilalți îi pun în față inferioritatea sa socială și inabilitatea „de a se descurca“, așa cum fac alții, reducându-l la condiția de martiraj (i se amintește permanent că bea cafea din... pensia soacrei, că s-a grăbit „să toarne copii“, fără a le asigura un „viitor“, că „muncește încet“, că-și permite luxul de a fuma în loc să facă economii, că „stă ca proasta în oștire“ în loc să intre în vârtejul politicii etc.). În noua situație, deși contestatarii familiari de ieri mimează condescendența și chiar afișează o admirație și o atenție zgomotoase, din același cor se aud și neconținute obiecții, imputându-i-se permanent moliciunea și timiditatea cu care calcă pe cărarea puterii. Tot astfel, o sacrificată, Gena, în ciuda strădaniilor sale de a netezi orice asperități în familie (asumându-și rolul de a crește copilul din flori al Sarmisegetuzei), rămâne ținta inevitabilă a disputelor și atacurilor. Cei doi vor fi înghițiți, în cele din urmă, de acest val al parvenirii și vor trebui să facă jocul celorlalți. Singura izbândă a lui Spirache este festa inteligentă pe care o joacă familiei prin testamente născocite; îl contactează pe ofițerul Stamatescu, concubinul Mizei, să revină la sentimente mai bune, să oficializeze căsătoria și să asigure viitorul copilului rămas

în seama Genei; în același timp, veghează ca Gena să-și găsească fericirea alături de Dinu, funcționarul de poștă cu suflet mare.

Multe dintre similitudinile cu teatrul lui Caragiale își găsesc confirmarea și în piesa ...*escu*. Aici, Tudor Mușatescu urmează experiențele înaintașului său în ce privește crearea piesei *Titircă Sotirescu et Co* (în prelungirea *Noapții furtunoase*), radiografiind caricat personajele comediei *Titanic vals*, cu devenirile lor ambițioase, acaparatoare. Repetentul Decebal – un „Domn Goe“ în prima comedie – devine un politician versat și versatil (pe rând liberal, conservator și apoi socialist); Sarmiza este acum soție de general (un Stamatescu decrepit, care adoarme pe cal la parada de la 10 Mai!), dar și o veritabilă Chiriachița. În afara personajelor provenite din comedia anterioară, apar altele noi: Iorgu Langada, socrul bogat, cu dese crize de „boierie“, paravan al virajelor politice ale nesățiosului ginere; o cohortă de comisari și agenți electorali: personaje care creează aparențele unor aventuri adulterine (Amélie, Bebe și Nina Damian). Prin șantaje și înscenări, o lichea fără scrupule ca Decebal Necșulescu obține mandatul de deputat și fotoliul de ministru; când guvernul său cade, înființează un partid propriu și nu părăsește nicio clipă acest carnaval politic, al luptei pentru putere. Impresarul său electoral este Iorgu Langada, moșier scăpătat, dar „onorabil“, care-și pune blazonul în slujba partidului care-i solicită aceasta. Refuzul de a cocheta cu socialiștii este fals, cabotin: „Ei bine, domnule, îi spune ginerelei, află că n-am nevoie de leafa dumitale și că, decât să mă fac socialist, mai bine mă apuc de muncă (*tragic*). Am două mâini, mă voi hrăni cu ele. O să învăț bridge.“ La scurt timp după aceasta, când a trecut – cu ginere cu tot – de partea celor dezavuați, îl înfruntă ferm pe generalul Stamatescu: „Ei bine, noi ăștia, demagogii, cum ne numiți dumneavoastră, canapelele de cafenea și gangurile de club, nu suntem altceva decât gurile prin care proletarii... proletariatul... își tipă durerea înăbușită...“

I s-a reproșat uneori autorului că a făcut din Amélie, fiică de moșier ratat, singurul personaj cinstit din această nouă piesă. Este greu (imposibil, am zice, după teoriile interpretării) de știut dacă Mușatescu a dorit să reabiliteze „moșierimea de viță“ sau dacă a avut nevoie doar de un personaj similar cu Gena, din *Titanic vals*, adică de o eroină onestă care să pună într-o lumină și mai puternică,

prin atitudinea ei, marasmul social al lumii Necșuleștilor, în acest stadiu de evoluție politicianistă. Și într-un caz, și în altul, Amélie este la fel de necesară piesei. Caracterul vodevilesc al comediei ...*escu* a ispitit regizori numeroși, care au pus în scenă exclusiv comicul buf, tratând personajele ca pe niște fanteșe prinse în plasa încurcăturilor.

Ne îngăduim să socotim că *Titanic vals* și ...*escu* sunt, în fond, o singură piesă în două părți. Trebuie știut că ...*escu* s-a născut ca replică la scandalul iscat în lumea politică a vremii, la atacurile de presă, și chiar în Parlament, împotriva *Titanicului*, piesa fiind considerată ca o „insultă“ la adresa moravurilor și partidelor timpului. Tudor Mușatescu și-a declarat, de altfel, cu fermitate intenția: „Aici, despre parlamentul țării, despre deputații săi și despre practicile lor, nu se mai vorbea, ca să zic așa, la persoana a treia. Acum ...*escu*, personajul principal al piesei, era – el însuși – deputat sadea, ministru tot sadea și președinte de partid și mai sadea; guvernul (așa cum erau toate guvernele pe atunci) cu prim-ministrul în frunte, cu subsecretarii de stat în coadă, cu «damele voalate» la mijloc și manevre oculte în cabinete, cu legi oneroase pe birouri, cu intrigi grosolane în culise și lovituri joase la *ultima oră* – era prezentat direct, fără menajamente, cu tot cortegiul său tradițional de magi, digeri și irozi de vicleim.“

Intențiile auctoriale însă aproape că nu mai contează astăzi; ceea ce a rămas este capacitatea textului de a transmite râsul cu poftă și amărăciune la adresa moravurilor și trăsăturilor omenești, râs atât de molipsitor în rândurile generațiilor succesive de cititori și spectatori.

Lucian Pricop